

แนวการสอนชาวบ้านแปลบาลีธรรมบทให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ชาวบ้านที่มาเรียนบาลีส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ มีพื้นฐานทางความคิดที่ดี มีหลักวิธีในการเรียนที่ดีมีข้อมูลพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมมาก มีประสบการณ์ในการทำงานมามากแล้ว หลายคนมีวิธีการค้นคว้าหาข้อมูลดี สามารถคัดเลือก แยกแยะ เชื่อมโยง จัดเก็บ จัดระเบียบข้อมูลได้ดี รวมทั้งมีวิธีการนำเสนอข้อมูลที่ดีด้วย ดังนั้น การสอนแปลบาลีธรรมบทสำหรับชาวบ้าน จึงต้องหาวิธีปรับให้เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านจะมีเวลาจำกัดในการเรียนบาลี สัปดาห์หนึ่งมาเรียนได้เพียง 1-2 วัน เท่านั้น ดังนั้น แม้จะมีเวลาเรียนจำกัด แต่หากมีวิธีการสอนที่เหมาะสม จะช่วยให้เกิดประโยชน์อย่างมาก ข้อที่ควรคำนึงไว้เป็นมั่นเหมาะแน่วแน่ คือ ไม่ควรมุ่งเน้นสอนเพื่อเตรียมเข้าสอบบาลีศึกษามากเกินไป ควรเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างลึกซึ้ง มีความร่าเริงทางธรรมเป็นเบื้องต้นก่อนจะดีกว่า

แนวทางที่แนะนำต่อไปนี้เป็นผลจากประสบการณ์ส่วนตัวและมองดูการสอนบาลีของพระสงฆ์ไทยมาพอสมควร ไม่พึงสรุปว่า นี่เป็นแบบสำเร็จรูปสมบูรณ์ ให้คิดว่าเป็นแนวประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้น ผู้สอนพึงเลือกเฟ้นและประยุกต์ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน สภาพแวดล้อม ความพร้อมทางทรัพยากร และอื่น ๆ ตามสมควร

แนวการสอนชาวบ้านแปลบาลีธรรมบทให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำดังนี้

1. ทำแผนผังความคิด (Mind Map) ร่างโครงสร้าง หรือวาดภาพให้ผู้เรียนเห็นว่า คัมภีร์ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนามีอะไรบ้าง จัดประเภทจัดระดับชั้นอย่างไรบ้าง โยงให้เห็นเป็นแผนผังในภาพรวม ตั้งแต่พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์พิเศษต่าง ๆ (ในคัมภีร์ระดับอรรถกถาลงมา ควรให้ผู้เรียนได้รู้จักชื่อและประวัติผู้แต่งคัมภีร์นั้น ๆ ด้วย)
2. นำพระไตรปิฎกฉบับบาลีและฉบับแปลเป็นไทยของเล่มที่ว่าด้วยเรื่อง ธรรมบท มาแสดงให้ผู้เรียนดู เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสเล่มจริง (หาเล่มที่เก่าที่สุดได้ยิ่งดี และหากมีพระไตรปิฎกหลายภาษามาแสดงด้วยยิ่งดีเข้าไปอีก) พร้อม ๆ กับถามและชวนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้ผู้เรียนว่า บรรพชนโบราณจารย์เถรวาท ปราชญ์บัณฑิต กลุ่มผู้นำในสังคมและคนไทยสมัยก่อนเขาดูแลรักษาพระไตรปิฎกกันอย่างไร อาจยกตัวอย่างสภาพบ้านเมืองถูกเผาในเหตุการณ์สงคราม เช่น ในยุคกรุงศรีอยุธยา สิ่งมีค่าสำคัญที่เสียหายไปในระหว่างสงคราม และการพยายามเสาะหาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจากที่ต่าง ๆ เพื่อนำมารวบรวมเรียบเรียงเข้าชุดกัน พร้อม ๆ กับตรวจสอบชำระกันใหม่จนตกมาถึงยุคพวกเรา

(ตรงนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรักความรู้สึกหวงแหนและเห็นความสำคัญในอริยมรรคของบรรพชน รวมทั้งให้เห็นคุณค่าเห็นความยากลำบากในการดูแลรักษาคัมภีร์ต่าง ๆ ในยุคก่อน ๆ ที่ล้วนแต่มีข้อจำกัด)

ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนในห้องเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ในชั้นตอนเริ่มต้นนี้

เพราะจะเป็นการเปิดตัวเปิดใจทุกคนด้วย เป็นการสร้างความคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมห้องคนอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

แต่ฟังตระหนักในเรื่องสัมมาวาจาและเมตตาจิตระหว่างกัน หากแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแล้วเกิดการโต้เถียงมีเรื่องขุ่นเคืองใจระหว่างกัน แสดงว่าใจผู้เรียนยังไม่กว้างพอยังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงวิชาการไม่เป็น ยังหนักในทิวจิตและติดในมานะความถือตัวยังถือเขาถือเราอยู่มาก ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา เพราะคนที่มีอายุมากผ่านประสบการณ์ชีวิตมาเยอะ สะสมอะไรมามากมาย ก็จะออกลักษณะอาการเช่นนี้บ้าง แต่ผู้สอนต้องหาทางปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิธีการของทุกคนใหม่ อย่าให้เสียความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียน

3. ชวนพูดคุยให้ช่วยกันแสดงความรู้ความคิดเห็นอย่างเต็มที่ว่า

1. ธรรมเนียม คืออะไร (หาความหมายหลาย ๆ นัยที่คนรุ่นเก่าอธิบายไว้มาช่วยกันดูและวิจารณ์)
2. อรรถกถาธรรมเนียมคืออะไร
3. ใครคือคนให้คำอธิบายพระธรรมเนียม (ที่เรียกว่าพระอรรถกถาจารย์) คนที่ให้คำอธิบายนี้ เขาอธิบายตั้งแต่เมื่อไหร่ ผู้อธิบายต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานขั้นต่ำอย่างไร
4. พระสงฆ์หรือชาวไทยในปัจจุบันมีคุณสมบัติพอจะเป็นพระอรรถกถาจารย์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
5. ประเด็นสำคัญคือแต่ละคนที่มาเรียนแปลบาลีธรรมเนียม ผู้เรียนจะนำข้อคิดหลักธรรมในธรรมเนียมมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวเองอย่างไร เพราะหลายคนอายุมากแล้ว คงมีเวลาอยู่ในโลกได้ไม่นาน ดังนั้นต้องเร่งหาเอาประโยชน์จากการเรียนรู้บาลีธรรมเนียมครั้งนี้ให้มากที่สุด

4. ชวนกันสอบสวนขยายความรู้ต่อไปอีกว่า คนในยุคก่อน ๆ เขาสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ากันอย่างไร ทั้งในอินเดีย ศรีลังกา พม่า เขมร ลาว ยูนนาน เวียดนาม ไทย จีน ตะวันออกกลาง ฯลฯ ทำไมพระพุทธศาสนาจึงหายไปจากอินเดีย สถานภาพพุทธศาสนาแบบเถรวาทในยูนนานในปัจจุบันเป็นอย่างไร พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันถือว่ามันคงเกิดประโยชน์กับชีวิตคนในสังคมเพียงพอหรือยัง ฯลฯ

5. ปรีक्षाหรือกันว่า วิธีการแปลบาลีในแต่ละประเทศเขาแตกต่างกันอย่างไร ฝรั่งเศสแปลอย่างไร ไทยแปลอย่างไร (เนื่องจากผู้เรียนผ่านการเรียนไวยากรณ์บาลีเบื้องต้นมาแล้ว ได้เรียนรู้หลักการแปลบาลีพื้นฐานและวากยสัมพันธ์มาแล้ว) จึงไม่จำเป็นต้องสอนวิธีการแปลใหม่ ยกเว้นมีคนมาใหม่จริง ๆ ต้องแนะนำซักซ้อมวิธีการแปลตามหนังสือหลักการแปลบาลีขั้นพื้นฐานและหลักการสัมพันธ์ให้เข้าใจก่อน

6. มอบหนังสือให้ผู้เรียนให้ครบชุดดังนี้

1. อรรถกถาบาลีธรรมเนียม
2. แปลธรรมเนียมโดยอรรถ (เผด็จ)

3. แปลธรรมชาติโดยพยัญชนะ
4. พจนานุกรมบาลี หนังสือและเอกสารประกอบต่าง ๆ (ถ้ามี ควรหาพจนานุกรมสักเล่มมอบให้)
7. ทำแผนผังความคิดสรุปภาพรวมบาลีธรรมบททั้ง 8 ภาค
 1. แต่ละภาคแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาอย่างไร
 2. ใช้เกณฑ์อะไรในการจัดหมวดหมู่ เขาเรียงลำดับหมวดหมู่อย่างไร
 3. แต่ละหมวดหมู่มีกี่เรื่อง ๆ อะไรบ้าง (ยังไม่ต้องลงรายละเอียดว่า แต่ละเรื่องเกี่ยวกับอะไร) เขาเรียงลำดับเรื่องอย่างไร
8. เลือกภาคใดภาคหนึ่งใน 8 ภาคนี้มาสอนแปลก่อน เช่น เลือกภาค 4 หรือภาค 5 เลือกเรื่องสั้น ๆ มาฝึกแปลก่อน (ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตั้งแต่เรื่องที่ 1- เรื่องสุดท้าย)
9. กรณีเลือกภาค 4 มาแปลก่อน ให้ทำแผนผังโครงสร้างธรรมบทภาค 4 มาให้ผู้เรียนดูโดยละเอียด
 1. มีกี่วรรค อะไรบ้าง แต่ละวรรคเกี่ยวกับอะไร
 2. มีกี่เรื่อง อะไรบ้าง สรุปเนื้อหาโดยย่อของแต่ละเรื่องให้ผู้เรียนได้รู้เป็นเบื้องต้น
 3. ในการฝึกแปลพร้อมกันทั้งห้อง จะวางแผนเรียนแปลอย่างไร ต้องใช้เวลากี่ชั่วโมง
10. เลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะฝึกแปลขึ้นมาก่อน
 1. ให้หียบธรรมบทแปลโดยอรรถขึ้นมาอ่านพร้อมกัน ฝึกอ่านเป็นจังหวะตั้งแต่ชื่อเรื่องจนจบเรื่อง
 2. ให้หียบอรรถภาษาบาลีธรรมบทมาอ่านพร้อม ๆ กัน เป็นจังหวะวรรคตอนชัดถ้อยชัดคำ ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่องสัก 3 รอบ เพื่อสร้างความคุ้นชินในการออกเสียงและการเรียงประโยคบาลี พร้อม ๆ กับสร้างความตื่นตัวและความสงสัยไปในตัวผู้เรียนด้วย
 3. สรุปสถิติให้ผู้เรียนดูในเรื่องที่กำลังเรียนแปลอยู่นั้นว่า มีคำบาลีทั้งหมดกี่คำ มีคำไหนใช้ซ้ำ ๆ บ่อยที่สุดกี่ครั้ง เรียงลำดับ 1-5 ที่คำใช้บ่อยสุด ถ้าแยกให้เห็นเปอร์เซ็นต์การใช้คำนาม สรรพนาม กิริยานิบาต ในเรื่องได้ก็จะยิ่งดี
 4. ช่วยกันคัดเลือกคำมาวิเคราะห์ทีละคำ ๆ เช่น คำนาม วิเคราะห์ถึงลิงค์และวิภัติ (ปทมาลาและตัวเลือกคำอื่น ๆ ที่สามารถใช้แทนได้) ในช่วง 4-5 เรื่องแรก ๆ ให้เลือกคำที่สั้น ๆ ก่อน ส่วนคำยาว ๆ สมาสหรือดัตถิตยาว ๆ ให้ผู้สอนวิเคราะห์ให้ดูให้หมด ในส่วนคำกิริยา ฝึกนำวิเคราะห์ว่า มีบทหน้า (?) มีธาตุ มีปัจจัย ลงวิภัติอะไร เป็นวาจากอะไร

เพื่อให้สะดวกและรวดเร็ว ผู้สอนควรทำวิเคราะห์คำนามและกิริยาเป็นเอกสารมอบให้ผู้เรียนล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนเรื่องนั้น ๆ ทุกครั้ง อย่างน้อย 7 วัน เพื่อให้ผู้เรียนไปฝึกอ่านฝึกซ้อมล่วงหน้า

 5. เมื่อทำการวิเคราะห์ทุกคำตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบแล้ว ค่อยพาฝึกแปลบาลีอรรถภาษาธรรมบท ทบทวนลำดับการแปล ซึ่งจุดเริ่มต้นประโยค จุดจบของแต่ละประโยค ดูประเภทคำที่ปรากฏในประโยค มีช่วงข้อความที่ “อติ” เก็บไว้หรือไม่ แล้วพาแปลทีละประโยค ๆ พาสัมพันธ์ทีละประโยค ๆ สัก 3 รอบ

(ในแต่ละเรื่อง)

ปล่อยให้ผู้เรียนลองแปลและสัมพันธ์พร้อมกันบ้าง สุ่มให้บางคนแปลและสัมพันธ์ให้เพื่อนฟังบ้าง เป็นประโยคสั้น ๆ (ไม่ควรยาว) จะช่วยสร้างความตื่นตัวและความมั่นใจให้กับผู้เรียนได้

บางคน ถ้าจะให้แปลหนังสือเล่มบาลีอรรถกถาธรรมบทเลย จะอึดอัด เพราะตัวหนังสือมันดูแน่น ไปหมด ลองสังเกตดูผู้เรียนดูแล้วลองเปลี่ยนแผนบ้าง คือ ใน 1-5 เรื่องแรก ๆ ที่ฝึกแปล ให้ดึงบาลีอรรถกถาธรรมบทมาพิมพ์ลงเอกสารใหม่ต่างหาก จัดวรรคตอนใหม่ แบ่งเป็นช่วงข้อมูลใหม่ ให้ผู้เรียนได้มีช่องว่างพักดูทีละประโยค ๆ บ้าง มีพื้นที่กระดาษว่างให้เขียนลงไปได้ด้วย ก็จะทำให้เรียนง่ายขึ้น

6. เมื่อพากันซ่อมแปลและสัมพันธ์จนจบเรื่องแล้ว ให้ผู้เรียนสรุปด้วยตนเองว่า คำไหนรู้สึกว่ายาก ประโยคไหนรู้สึกว่ายาก ให้ทำเครื่องหมายหรือจุดบันทึกไว้ต่างหาก (แต่ละคนจะสรุปได้ว่า มีจุดยากง่ายไม่เหมือนกัน/เหมือนกันในบางจุด)

7. ถ้าผู้สอนมีประสบการณ์ในการสอนแปลธรรมบทมาก่อนแล้ว จะเห็นปัญหาบ่อย ๆ ว่าเมื่อสอนกลุ่มอื่น ๆ ผู้เรียนมักจะพลาดตรงไหน อย่างไร ควรชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่า นักเรียนแปลธรรมบทส่วนมากมักจะพลาดตรงจุดไหนในเรื่องนี้ เพราะเหตุใด ผู้เรียนไม่พลาดซ้ำรอยเดิมเขาอีก

11. กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในธรรมบทเรื่องนั้น ๆ ว่า

1. เนื้อหาเป็นอย่างไร มีโอกาสเป็นจริงเพียงใด
2. สภาพสังคมปัจจุบันมีเหตุการณ์หรือมีโอกาสเกิดเหตุการณ์แบบเรื่องราวที่ปรากฏในธรรมบทเรื่องนี้หรือไม่
3. ผู้เรียนชอบหรือประทับใจอะไรในตัวละครต่าง ๆ ในธรรมบทเรื่องนี้
4. ผู้สอนอาจเตรียมคำถามที่ชวนคิดต่าง ๆ มาให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด เช่น บางคนฟังธรรมครั้งเดียวสามารถบรรลุอุรยผลเลย คุณสมบัติและสภาพจิตเช่นไรจึงเหมาะที่จะบรรลุธรรมได้เร็ว

12. หากในเรื่องที่แปล มีคำนามที่เป็นสถานที่ เช่น วัด หรือเมืองต่าง ๆ ให้ผู้เรียนหากระดาษแผ่นใหญ่ ๆ มาทำแผนที่วัดและเมืองในชมพูทวีปยุคโน้น เทียบกับอินเดียในปัจจุบัน (ชื่อเมือง ที่ตั้ง ระยะห่าง จำนวนประชากร ฯลฯ) โดยนำ Google Map ที่เป็นข้อมูลปัจจุบันมาประกอบ โดยค่อย ๆ วาดไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องเสร็จในวันเดียว หรืออาจมอบหมายให้เพื่อนร่วมห้องบางคนไปวาดมาให้เพื่อนคนอื่น ๆ ดูก็ได้ และทำเป็นแผ่นป้ายมาติดประจำไว้ที่ห้องเรียน เมื่อแปลเรื่องอื่น ๆ ที่มีชื่อเมืองใหม่ ๆ ก็เอาแผนที่มาดู แล้ววาดต่อเติมเมืองนั้น ๆ เพิ่มไปอีกเรื่อย ๆ

13. มอบหมายงานให้ผู้เรียนไปอ่านอรรถกถาธรรมบทแปลโดยอรรถ อ่านบาลีอรรถกถาธรรมบท เทียบเคียงกับหนังสือแปลธรรมบทโดยพยัญชนะ ดูศัพท์ยากสำหรับการเรียนในครั้งต่อไปทุก ๆ ครั้ง (1-2 เรื่อง แล้วแต่เนื้อหา)

14. หมายเหตุ

1. แนะนำให้ผู้เรียนหาสมุดบันทึกการเรียนอย่างดีมาใช้ (ปกแข็ง เล่มหนา ใช้งานได้ทนนาน) สามารถเก็บได้นาน 30-40 ปีขึ้นไป ให้บันทึกทั้งสิ่งที่เป็นเนื้อหาการเรียนและความคิดใหม่ ๆ (นอกเหนือเนื้อหาการเรียน) ที่เกิดขึ้นในขณะที่เรียนแปลบาลีธรรมบท แนะนำให้ผู้เรียนเก็บรักษาสมุดเรียนให้ดีที่สุดจนกว่าผู้เรียนจะหมดลมหายใจไปจากโลกนี้

เมื่อจบคอร์สเรียนแปลในแต่ละปี หากสามารถจัดนิทรรศการแสดงผลงานสมุดบันทึกการเรียนบาลีของผู้เรียนทั้งหมด ชวนคนนอกมาร่วมศึกษาแบ่งกันดูสัก 1-2 วัน จะดีมาก

2. เนื่องจากชาวบ้านไม่มีเวลาเรียนบาลีตลอดสัปดาห์ มาเรียนได้เฉพาะวันอาทิตย์ (หรือเสาร์ด้วยในบางวัน/บางห้อง) ดังนั้นต้องให้ฝึกเขียนแปล ฝึกเขียนสัมพันธ์บ่อย ๆ อาจมอบหมายให้ไปฝึกเขียนที่บ้านมาส่งในสัปดาห์ต่อไป ๆ ให้เขียนครั้งละ 1 ข้อ หรือ 2 ข้อก็ยังดี การเขียนบ่อย ๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ

3. แนวทางการประเมินผู้เรียน เตรียมเป็นรายการไว้เลยว่า เมื่อแปลจบเรื่องหนึ่ง ๆ ผู้เรียนแต่ละคนควรจะรู้และมีความสามารถอะไรบ้าง (ในระยะเวลา 7 วันต่อไป) เช่น ในเรื่องหนึ่ง ๆ จะต้อง

1. รู้คำศัพท์มากกว่า 95%
2. วิเคราะห์คำนามได้มากกว่า 90%
3. วิเคราะห์คำกริยาได้มากกว่า 90%
4. ข้อผิดพลาดเรื่องวาก ไม่มี
5. เรียกชื่อสัมพันธ์ได้ถูกต้อง 100%
6. แปลตามหลักสัมพันธ์ สัมพันธ์ได้ถูกต้องโดยเฉพาะคำที่ต้องสัมพันธ์เข้ากลางบทต้องไม่

ผิดพลาด

4. กรณีที่มีผู้เรียนจำนวนมากและมีหลายห้อง แนะนำให้จัดงาน “บาลีสากัจฉาเรื่องการแปลบาลีธรรมบท” ก่อนอย่างน้อย 1 วัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจภาพรวมและโครงสร้างเนื้อหาบาลีธรรมบท

5. ก่อนแปลเรื่องใหม่ในวันต่อไป ให้ทบทวนดูเรื่องเดิม โดยเน้นคำศัพท์หรือประโยคที่ควรระวัง

6. รวบรวมกรณีตัวอย่างที่แปลผิด/สัมพันธ์ผิดตามเกณฑ์การสอบบาลีสนามหลวงมาอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้น

7. จัดวันสอนเสริมเรื่องฉันทน์เป็นการเฉพาะ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักประเภทและลักษณะฉันทน์ได้อย่างน้อย 3-5 ฉันทน์

8. การสื่อสารระหว่างการเรียนการสอนให้ชัดเจน ตรงไปตรงมา ไม่ออกนอกเรื่องเกินไป เพราะชาวบ้านเดินทางมาเรียนบาลีในแต่ละวันนั้น บางคนนับเวลาไป/กลับ ใช้เวลามากกว่า 4 ชั่วโมง ดังนั้นผู้เรียนต้องได้ประโยชน์มากที่สุด

9. ศัพท์เทคนิค/คำเฉพาะในแวดวงนักบวช ควรเลือกใช้ให้เหมาะสม ถ้าจำเป็นต้องใช้ ให้รีบ

อธิบายให้ชัดเจน

10. เมื่อเรียนผ่านไป 3 เดือนแล้ว ให้เจาะลึกผู้เรียนเป็นรายบุคคลทันทีว่า ใครมีจุดอ่อนอะไร จะต้องเสริมตรงไหน ต้องแนะนำเป็นรายบุคคลให้ไปแก้ไขจุดอ่อนของตัวเอง ถ้าส่วนมากมีจุดอ่อนในเรื่องเดียวกันต้องสอนเสริมทันที เอาเรื่องนั้น ๆ มาทำความเข้าใจร่วมกันทันที อย่าปล่อยให้ผ่านไปจะเป็นการสะสมปัญหาในระยะยาว

11. คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น ศัพท์ชื่อต้นไม้ ศัพท์เรียกสัตว์ชนิดต่าง ๆ ควรแนะนำให้เขียนบันทึกแยกออกมาต่างหาก เช่น ต้นกระเบา ต้นกาะทิง ต้นจิก ฯลฯ ต้นไม้บางชนิด โบราณจารย์อธิบายว่าเป็นต้นไม้ประจำพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ทำไม เพราะเหตุใด ชวนกันหาความรู้ได้

12. คำและสำนวนแปลที่เป็นภาษาถิ่น ควรแนะนำผู้เรียนให้ชัดเจนว่า เทียบกับภาษาไทยกลางคืออะไร เช่น หญ้ากับแก้ (ภาษาถิ่นล้านช้าง) = หญ้า(ตีน)ตุ๊กแก

13. ในบางเรื่องที่แปล จะมีมาตราวัดต่าง ๆ เช่น มาตราวัดระยะทาง วัดน้ำหนัก วัดรูปทรง วัดความเร็ว ฯลฯ มาตราวัดที่ปรากฏในเรื่องที่แปลมีใช้ในยุคพุทธกาลก็มียุคก่อนพุทธกาลก็มี ใช้เฉพาะบางถิ่นบางเมืองก็มี ให้อธิบายเทียบกับมาตราวัดของไทย (ทั้งแบบโบราณและแบบปัจจุบัน) ให้ชัดเจนว่าเป็นอย่างไร เช่น โยชน์ คาวุต องคูลี ทะนาน ธนู บาท ลัดนิ้วมือ ฯลฯ

14. เนื้อหาที่แปลบางเรื่องตรงกับนิทานอีสปหรือนิทานท้องถิ่นในสังคมอื่น ๆ ก็สามารถแลกเปลี่ยนทัศนะในแง่มุมต่าง ๆ ได้

15. เนื้อหาที่แปลบางเรื่องเป็นธรรมเนียมพราหมณ์หรือฮินดูเก่า เนื้อหาบางตอนอาจเป็นคติหรือเนื้อหาจากการตยูร์ท ควรช่วยกันมองและแยกแยะออกมาให้ได้ อย่าสรุปเหมารวมว่าเป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด
